

Soluppgång över Gennesaret och Golanhöjderna.

Jerusalem den 22 maj 2010

Kära vänner!

Den här våren har präglats av många resor - nu senast till Sicilien och Rom, där vi som vanligt fördjupat våra kunskaper i tidig judisk och kristen historia. På Sicilien bodde vi tre dagar i Lucias stad Syrakusa alldeles i närheten av antikens hamn. Med tanke på Apostlagärningarnas berättelse om Pauli resa till Rom via denna stad, ägde kanske ett tidigt möte mellan det kristna budskapet och antikens religiösa värld rum just här: "Vi gick in i Syrakusa och låg där i tre dagar" (Apg 28:12). Det är nog svårt att föreställa sig att hedningarnas apostel inte skulle ha tagit tillfället i akt att dela med sig av den tro han fått i uppdrag att vittna om på så många platser och till sist i den tidens världsmetropol Rom. I vilket fall som helst växte kristna församlingar tidigt fram på denna ö - som ligger nästan exakt i mitten av Medelhavet - och judiska församlingar fanns där redan sedan gammalt när Paulus kom.

Man kan förmoda att judarna hade det ganska bra på Sicilien. Deras historia på ön fick dock ett abrupt och tragiskt slut 1492, när Ferdinand och Isabella lät fördriva alla judar inom det spanska imperiet, till vilket också Sicilien hörde. Enda sättet att undkomma dekretet var att övergå till kristendomen. Av öns omkring 40 000 judar valde en fjärdedel att stanna kvar.

Dessa tvångskonvertiter misstänktes dock - och säkert med rätta - att i själ och hjärta bevara sin judiska tro. De fick det nedsättande namnet *marranos*, som möjligen härrör från ett ord som betyder "svin". Den brutala spanska inkvisitionen höll dem under noggrann uppsikt, och de som fortsatte att iaktta judiska seder och bruk skulle rensas ut. I Palermo finns inkvisitionens högkvarter fortfarande kvar med tortyrredskap som vittnar om ett dystert kapitel i kristendomens historia. Man kan också se kristna målningar på väggarna, vilka utförts av judiska fångar som på detta sätt försökte övertyga sina plågare att de var oskyldiga. Man har dokumenterat att 149 sicilianska judar brändes på de kättarbål som ordnades framför katedralerna under första hälften av 1500-talet.

Inkvisitionens högkvarter med fängelset och tortyrkamrarna

Judarna återvände aldrig till Sicilien. Men märkligt nog kan man än idag möta människor på Sicilien som vet med sig att de härstammar från de tvångsdöpta judarna. De kan exempelvis berätta att de minns hur deras mormor på fredag kväll brukade gå ned i källaren och tända ljus. Ingen visste varför; man gjorde det bara av gammal vana. Idag vet allt fler att det går tillbaka på tändandet av sabbatsljusen, och att man förrättade denna ceremoni i källaren av rädsla för de kristna. En annan kan berätta att man hade en liten låda under bordet, där man förvarade en bit fläsk. Idag vet man att denna bit kunde rädda livet, ifall inkvisitionens spioner kom på plötsligt besök och det gällde att visa att man inte höll på de judiska matföreskrifterna. En omfattande forskning om släktnamn visar att många namn har judiskt ursprung, vilket gör att allt fler börjar bli medvetna om sin historia.

Väggmålning gjord av en fånge i väntan på dom

Även om de under århundradena förlorat sin judiska identitet, förekommer det att vissa återvänder till judendomen. På så sätt har några ättlingar till dem som en gång var "nya kristna" nu blivit "nya judar".

Norra Italien och Rom föll aldrig under Spaniens tyranni. Därför fick judarna vara kvar och behålla sin tro. Icke desto mindre fick även de uppleva 1500-talets tilltagande judefientlighet i kyrkans skugga. År 1516 upprättades Europas första judeghetto i Venedig, och 1555 trängdes Roms 4 000 judar samman i ett litet område vid Tiberns strand i närheten av den plats där Roms stora synagoga ligger idag. Det muromgärdade ghyttot hade två portar som låstes under natten, och utanför dess portar tvingades judarna bära särskilda kännetecken på kläderna - männen en gul hatt och kvinnorna en gul sjal. Deras enda tillåtna sysselsättning var att handla med lump. Först i samband med Italiens enande 1870 öppnades ghyttot och ersattes av modern bebyggelse.

En synlig påminnelse om detta bittra förflutna i relationen mellan judar och kristna finns kvar än idag i form av en kyrka som heter San Gregorio della Divina Pietà, som idag befinner sig intill den stora synagogan. Det intressanta med denna kyrka är fasaden, som pryds av en målning föreställande Jesus på korset. Nedanför denna bild finns en inskription på latin och hebreiska som citerar orden ur Jesaja 65:2: "Ständigt har jag räckt ut händerna mot ett tredskande folk, som vandrar den orätta vägen och följer sina egna planer" (stället citeras också av Paulus i Rom 10:21).

Med tanke på att denna kyrka en gång låg alldeles utanför en av ghyttots

San Gregorio della Divina Pietà

Inskriptionen på hebreiska och latin.

portar, är det uppenbart vilka man syftade på när man satte upp denna bibelvers. Det blir dock sällan bra när man riktar domsprofetior mot andra. De bör i stället läsas i hälsosam självprovning. Det fattiga och förtryckta folket i ghetton som säkert kunde sin Bibel kände sig nog inte heller särskilt träffade av dessa ord - inte minst med tanke på dem som satt upp dem. I fortsättningen står det nämligen vad som bland annat kännetecknar dem som avses: "...de äter fläsk och lagar soppa på orent kött" (Jes 65:4).

Det kan också få påminna oss om nödvändigheten att läsa Bibeln i sitt sammanhang. Dessutom är det gott att få göra det i mötet med det folk som var först att ta emot den och som ofta besitter både en kärlek till Bibelordet och en kunskap som kan fylla en med inte så lite beundran och respekt. Det har jag tänkt på inte minst den här veckan när judarna firar *shavuot*, alltså veckohögtiden, som är den judiska föregångaren till den kristna pingsten. Denna högtid firas framför allt till minnet av den händelse i Israels folks historia som lagt grunden till både judendom och kristendom - Gudsuppenbarelsen på Sinai berg (se 2 Mos 19-20; 5 Mos 4-5). Det var då det befriade slavfolket började bli verkligt befriat, ty först då fick de ta emot det ord som skulle lysa och leda dem genom den fortsatta vandringen genom historien. Det var då Gud slöt ett förbund med sitt folk. Därför brukar den judiska traditionen också likna Bibeln - på hebreiska *Tora* - vid ett äktenskapskontrakt.

Själv kunde jag inte låta bli att tänka på denna bröllopsymbolik i tisdags, när *shavuot* hade gått in och stora skaror samlades till gudstjänst i synagogorna och sedan fortsatte med bön och studium natten igenom. Både i det moderna västra Jerusalem och i de trånga gränderna i Gamla stan vandrade unga och gamla på väg till och ifrån synagogorna tills solen gick upp och den stora öppna platsen framför Västra muren fylldes till bristningsgränsen av människor som kommit dit för att få en förnyad upplevelse av Sinaiuppenbarelsen. Denna gränslösa glädje över Toran och förbundsgemenskapen kändes som ett helt folks kollektiva bröllopsnatt.

I morgon firar kristenheten sin stora förbundshögtid, pingsten. Även kyrkan har samma anledning till tacksamhet och glädje över att det Gudsord som gavs en gång på Sinai berg har tagits emot, blivit levande och burits vidare från släkte till släkte, gått ut på olika tungomål i hela världen och även nått oss. Låt oss också hoppas att detta ord blir använt som ett "livets träd" (se Ordspråksboken 3:18) under vars grenar vi söker tillflykt både för egen del och för att möta andra i respekt och lyhördhet.

Än en gång vill jag påminna om årets sommarkurser över Hebreerbrevet; programmet bifogas nedan. Varmt välkomna!

Här har våren nu övergått i sommar. Visserligen kan kvällar och nätter fortfarande vara ganska svala, men regntiden är förbi för denna gång. Så nu får vi nog vänta till oktober-november innan vi får någon nederbörd igen.

Många varma hälsningar från Jerusalem med alla goda önskningar inför sommaren!

Er tillgivne

Bougainvillan blommar!

En vandring genom Hebreerbrevet

Under årets sommarkurs kommer vi att företa en vandring genom Hebreerbrevet. Få nytestamentliga texter har väl så som denna bok präglats hur kristna ser på Gamla testamentet och judendomen. Den är nämligen genomsyrad av gammaltestamentliga citat och motiv, framför allt hämtade från stora försoningsdagens gudstjänst i tabernaklet. Kristus framställs som den store översteprästen och hans verk som en gudstjänst i ett himmelskt tabernakel, där han framför sig själv som offret.

Hebreerbrevet är ingen lätt text, och vi har länge både tvekat inför den och lockats av den innan vi nu beslutat att göra den till temat för vår kurs. Den centrala frågan är om denna bok utgör en brygga eller en stötesten i relationen judar-kristna. I historien har Hebreerbrevet ofta utlagts som en text som hävdar att kristendomen är överlägsen judendomen och kanske rentav betraktar judendomen som upphävd. Om så skulle vara fallet, hur ska vi då handskas med den i jämförelse med andra texter som betygar att Gud är trofast och hans förbund eviga? Men kanske bör Hebreerbrevet tolkas på ett annat sätt än som ett dokument vilket sätter ett stort

minustecken framför Gamla testamentet och judendomen? Hur ska vi i så fall tolka och tillämpa denna inflytelserika bibeltext?

Under några intensiva och samtidigt vilsamma studiedagar i en underbar miljö kommer vi att studera denna centralt teologiska och stimulerande bok ur många olika perspektiv. Vi hoppas att vår kurs ska hjälpa oss till djupare insikter om sambandet mellan Gamla och Nya testamentet och till en bättre förståelse mellan judar och kristna.

Kursen äger rum på **Stiftsgården i Skellefteå** den **28 juni – 1 juli** och på **Helsjöns folkhögskola** (mellan Borås och Varberg) i södra Västergötland veckan därefter, den **5 – 8 juli**.

Göran Larsson

Jesper Svartvik

För närmare information:

Stiftsgården i Skellefteå. Anmälan senast 7 juni till Anna-Greta Norén, Älvsbyvägen 1585, 941 92 Arnemark; tel. 0911-71065; ag.noren@spray.se.

Helsjöns folkhögskola, 519 89 Horred; tel. 0320-205830; helsjon@helsjon.se; www.helsjon.fhsk.se. Anmälan senast 7 juni.

Göran Larssons jubileumsfond för judisk-kristna relationer:

Adress i Israel: Hatekufa 17/4, 92628 Jerusalem;
tel. 00972-2 648 1979 eller 00972-50 685 0346 (mobil)

Adress i Sverige: Byvägen 6 A, 519 94 Björketorp
E-postadress: goran.larsson@judiskkrstnarelationer.se

Hemsida: www.judiskkrstnarelationer.se

PlusGiro (Postgiro) 195 85 45-4; Bankgiro 5374-4249